

SUESKA KRIZA

Böhm, Franko

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:295956>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

Završni rad

Sueska kriza

Franko Böhm

Split, kolovoz 2023.

Odsjek za povijest

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Predmet: Europska i svjetska povijest 20. stoljeća, II.

Sueska kriza

Student:

Franko Böhm

Mentor:

Edi Miloš, izv. prof. dr. sc.

Split, kolovoz, 2023.

Sadržaj

I. Uvod	1
II. Dekolonijalizacija	2
III. Povijest Sueskog kanala	3
IV. Prodor Britanaca u Egipat	5
V. Anglo-egipatski ugovor	6
VI. Gamal Abdel Nasser i revolucija 1952.	7
VII. Naserova politika do krize	8
VIII. Nacionalizacija Sueskog kanala	9
IX. Pregovori	10
X. Vojne pripreme za Suesku krizu	11
XI. Sueska kriza	15
XII. Kraj krize	18
XIII. Razaranja u Egiptu i u pojasu Gaze tokom krize	19
XIV. Posljedice krize u Velikoj Britaniji, Francuskoj i Izraelu	20
XV. Događanja u Egiptu nakon krize	23
XVI. Zaključak	25
XVII. Sažetak	27
XVIII. Summary	27
XIX. Bibliografija	28
XX. Mrežni izvori	28

I. Uvod

Sueska kriza 1956. bila je jedan kratki vojni sukob, koji je također bio i dio procesa dekolonijalizacije. Napetosti između sukobljenih strana su narasle nakon državnog udara u Egiptu 1952. Dvije godine kasnije Gamal Abdel Naser je osigurao vlast i pokazao je jasnu namjeru da svoju zemlju učini potpuno neovisnom. U ranijem periodu je Velika Britanija nastojala držati Egipat u podređenom položaju, a i Francuska je imala svojih interesa zbog udjela u kompaniji odgovornoj za upravljanje Sueskim kanalom. Novi režim u Egiptu došao je u sukob s Britanijom i Francuskom 1956. zato jer je nacionalizirao Suesku kompaniju zbog financijskih potreba države, kojoj su trebala velika sredstva za izgradnju nove Asuanske brane, a kako nitko nije bio spreman dati kredit neophodan za realizaciju tog projekta, Naser je odlučio doći do novca pomoću nacionalizacije kompanije zadužene za upravljanje Sueskim kanalom. Britanci i Francuzi su u tom potezu vidjeli ugrozu svojih interesa i zbog toga su, u dogovoru s Izraelom, pokušali vojnom silom srušiti režim u Egiptu. Europske sile nastojale su sačuvati svoju kontrolu nad kanalom, koju su imali još od 19. stoljeća. Francuska je još imala dodatan motiv zbog Naserove podrške arapskim pobunjenicima u Alžiru, a Izrael se želio izboriti za pravo na korištenje Tiranskog tjesnaca, jedinog pomorskog puta do izraelske luke Elat. Sjedinjene Američke Države i Sovjetski Savez svojim su lobiranjem prisilili Veliku Britaniju, Francusku i Izrael da zaustave svoju vojnu akciju protiv Nasera. Da bismo shvatili Suesku krizu potrebno je pogledati povijest Sueskog kanala, povijest Egipta i njegovih odnosa s Francuskom, Velikom Britanijom i Izraelom kao i politiku Gamala Abdela Nasera i odgovore njegovih protivnika u međunarodnoj politici. Ne smiju se izostaviti ni interesi Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza, koji su nezaobilazni dio priče o Sueskoj krizi. Posljedice krize za sve uključene zemlje će također biti navedene.

II. Dekolonijalizacija

Dekolonijalizacija je proces osamostaljivanja kolonija od svojih gospodara. Ovaj proces ne predstavlja samo formalno osamostaljivanje države nego i stvarno stjecanje kontrole nad resursima koji joj pripadaju. Brojne bivše kolonije morale su rješavati pitanje starih vojnih baza koje su nastojale staviti pod svoju upravu. Dekolonijalizacija nije samo politički i gospodarski, nego i kulturni fenomen. Novonastale države težile su očuvanju svoje tradicije, koju je strana vlast potiskivala i smatrala manje vrijednom. Uz čuvanje tradicije paralelno se razvijao, odnosno ponovno jačao, osjećaj pripadnosti naciji. Često su kolonizatori napuštali bivše kolonije i vraćali se u svoje matične zemlje zato jer više nisu mogli iskorištavati resurse zemlje u kojoj su se nastanili. Kao početak procesa osamostaljivanja kolonija uzima se osamostaljenje Sjedinjenih Američkih Država u 18. stoljeću i španjolskih i portugalskih posjeda u Južnoj Americi početkom 19. stoljeća, ali proces osamostaljivanja prekomorskih posjeda postaje masovan tek nakon Drugog svjetskog rata.¹ Ako pogledamo ovu definiciju dekolonijalizacije vidimo da se slučaj Sueske krize uklapa u tu definiciju. Egipat Gamala Abdela Namera pokrenuo je proces povlačenja Britanaca iz zone Sueskoga kanala, a kasnije i nacionalizaciju tog kanala, i pokazivao je namjeru za vođenjem državne politike potpuno neovisno od Velike Britanije i Francuske. S druge strane motivi Izraela nemaju nikakve veze s dekolonijalizacijom, nego s gospodarskim interesima i sa sigurnosti zemlje. Cilj Izraela bio je omogućavanje slobodne plovidbe kroz Tiranski tjesnac i zauzimanje Sinaja zato jer bi na taj način Izrael učinili sigurnijim, područje Sinaja služilo bi kao tampon zona između Izraela i Egipta.

Kao što smo već spomenuli, nakon Drugog svjetskog rata počinje proces davanja veće autonomije kolonijama. Francuzi su u sjevernoj Africi nastojali zaustaviti težnje za neovisnošću Maroka, Tunisa i Alžira. U isto vrijeme francuska vojska bila je primorana napustiti Indokinu. Godina 1956. bila je jedna od bitnijih u procesu raspada kolonijalizma zato jer su tada Maroko i Tunis dobili neovisnost od Francuske, a Sudan od Velike Britanije. Te godine se dogodila i Sueska kriza. Naredne godine se i britanska kolonija Gana izborila za svoju samostalnost. Francuzi su dolaskom Charlesa de Gaullea na vlast, skoro dvije godine nakon Sueske krize, promijenili pristup dekolonijalizaciji. Francuska se uspjela nametnuti kao partner bivšim kolonijama, jedina iznimka

¹ "Dekolonijalizacija", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 30. lipnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14300>.

bila je Gvineja, koja se izjasnila za punu samostalnost. Sve ostale zemlje su se izjasnile za održavanje gospodarskih veza s Francuskom i uz to imaju dogovore o vojnoj suradnji s Francuskom. S druge strane se Velika Britanija opredijelila za postupnu dekolonijalizaciju, koja se provodila kontroliranim predavanjem sve većih ovlasti lokalnom stanovništvu. Ovaj oblik dekolonijalizacije najviše je odgovarao plemenskim zajednicama zato jer im se tako omogućavala autonomija, a nacionalističke organizacije bile su protiv ovog procesa zato jer se na taj rušilo jedinstvo naroda u borbi za samostalnost.²

III. Povijest Sueskog kanala

Sueska prevlaka nalazi se na vrlo važnome mjestu. Na tom području su Sredozemno i Crveno more najbliže jedno drugome. Sa sjeverne, odnosno sredozemne strane prevlake nalazi se grad Port Said, a s južne, odnosno crvenomorske strane je grad Suez, koji leži u istoimenome zaljevu. Između obala dvaju mora postoji nekoliko prirodnih jezera, ona su danas sastavni dio kanala. Kada uzmemo u obzir stratešku važnost Sueske prevlake, jasno je zašto je tu prokopan pomorski kanal. Nanosi pustinjskog pijeska predstavljaju stalnu prijetnju kanalu, pa je zbog toga potrebno redovito uklanjati pijesak iz kanala.³ Smatra da se je kanal prvi put prokopan sredinom 19. stoljeća prije Krista, taj primitivni kanal mogao se koristiti samo za vrijeme poplave Nile, a njime se povezivalo deltu Nila i Veliko Gorko jezero. Ime ovog plovnog puta bilo je "Kanal faraona". Kasnije su Ptolomejevići pokrenuli neke radove na kanalu, a njihov rezultat bilo je povezivanje Velikog Gorkog jezera sa Crvenim morem. U doba rimskog cara Trajana pomorski put još jednom prolazi kroz rekonstrukciju. Kasnije Istočno Rimsko Carstvo zapostavlja ovaj prolaz, pa ga je pustinjski pijesak zatrpao.⁴ Arapi su u 7. stoljeću zauzeli Egipat i bili su svjesni važnosti Sueske prevlake. Zbog toga je kalif Omar započeo s projektom rekonstrukcije kanala. Plovni put bio je korišten sve

² Enrico Cravetto, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945–1985)* (Milan: Europapress holding, 2008), 302–306.

³ "Sueski kanal", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 29. lipnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

⁴ "Suez Canal", *Encyclopedia Britannica*, pristupljeno 14. kolovoza 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.

do kraja idućeg stoljeća, kada ga je kalif Mohamad el Monsur zatrpao iz vojnih razloga. Tadašnji kalif htio je onemogućiti trgovinu svojim neprijateljima u Arabiji.⁵

Ideja Sueskog kanala je, nakon što su Arapi odustali od upotrebe ovog plovnog puta, pala u zaborav. Treba napomenuti da su Mlečani u 15. stoljeću razmatrali ideju obnove kanala zbog skraćivanja pomorskog puta do Indije, ali su na kraju odustali od toga. Dva stoljeća kasnije i Francuzi su došli na istu ideju, ali su i oni, kao i Mlečani, odustali od tog pothvata. Ideja o kanalu opet se javila u doba Napoleonova pohoda na Egipat krajem 18. stoljeća. Jedan je inženjer, koji je zajedno s Napoleonovom vojskom stigao u Egipat, predložio da se krene u obnovu zapuštenog plovnog puta preko Sueske prevlake. Inženjer je pogrešno izračunao razliku između razina Crvenog i Sredozemnog mora, pa se zbog tih pogrešnih mjera smatralo da je gradnja kanala prezahtjevan zadatak. Pola stoljeća kasnije ipak se krenulo u realizaciju projekta obnove "Kanala Faraona", zato jer se ustanovilo da razlika u razinama mora i nije toliko velika kao što se dugo smatralo.⁶

Ferdinand de Lesseps, bivši francuski konzul u Egiptu i poduzetnik, uspio je isposlovati dozvolu za prokopavanje kanala. Dozvolu mu je dao egipatski kedio (potkralj) Said-paša. U jesen 1858. de Lesseps osniva "Compagnie Universelle du Canal maritime de Suez". Dvije godine kasnije Francuska si je osigurala većinu dionica kompanije. Egipat je također dobio značajan udio u kompaniji, dok su ostale zainteresirane zemlje sveukupno dobile manje od 4% dionica. Velika Britanija bila je nezadovoljna zbog francuske investicije u Sueski kanal zato jer je ta investicija ugrožavala britansku težnju za kontrolom najznačajnijih pomorskih ruta. Ta zabrinutost bila je još jača zbog potencijalne ugroze britanskih kolonijalnih pretenzija od strane Francuske.⁷

Radovi na kanalu započeti su u travnju 1859., iako su Velika Britanija i osmanski sultan bili protiv prokopavanja plovnog puta. U kolovozu 1869. radovi su, nakon 10 godina, završeni. Kanal je službeno otvoren 17. studenoga iste godine, nakon svečane ceremonije otvaranja.⁸

⁵ Hazem Shehada, *Die Suezkrise von 1956 unter besonderer Berücksichtigung der ägyptischen Darstellung* (Saarbrücken-Scheidt: Dadder, 1992), 9–12.

⁶ "Suez Canal", *Encyclopedia Britannica*, pristupljeno 14. kolovoza 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.

⁷ Shehada, *Die Suezkrise*, 14–22.

⁸ "Canal History", Suez Canal Authority, pristupljeno 13. srpnja 2023., [SCA - Canal History \(suezcanal.gov.eg\)](https://www.suezcanal.gov.eg/).

Zanimljivo je da je hrvatski inženjer Andrija Lončarić Josipov napravio završni potez prilikom prokopavanja kanala. On je time omogućio spajanje voda dvaju mora koja su bila razdvojena Sueskom prevlakom, a franjevac Lujo Čurčija je na ceremoniji otvaranja kanala blagoslovio novootvoreni pomorski prolaz. Sveukupan broj Hrvata koji su radili na kanalu nije poznat, a prema najvišim procjenama bilo ih je 3000. Nakon što su radovi završeni neki su radnici ostali živjeti u Egiptu i radili su na poslovima vezanima za Sueski kanal.⁹

IV. Prodor Britanaca u Egipat

Velika Britanija je nakon dovršetka kanala željela proširiti svoj utjecaj i na taj važni plovni put kao što je već nadzirala Gibraltar i Rt dobre nade. Britanska vlada uspjela je doći do udjela u Sueskoj kompaniji, nakon što je kupila egipatski dio dionica u studenome 1875. Keditv Ismail-paša svojim je neodgovornim trošenjem doveo svoju zemlju u ozbiljne financijske probleme i nadao se da će prodajom dionica moći isplatiti sve dugove.¹⁰ Ubrzo nakon prodaje dionica keditv je zatražio od Britanaca da mu pošalju savjetnika. U svibnju 1876. osnovan je "dužnički fond". Tim činom je Egipat pao pod jaki britanski utjecaj, a tri godine kasnije, uz britanskoga, imenovan je i francuski predstavnik u egipatskoj vladi.¹¹ Brojni Egipćani bili su ogorčeni zbog nesposobnosti vladara Egipta, koji su dopustili prodor stranih interesa u Egipat. Jedan od istaknutijih predstavnika nezadovoljnih Egipćana, bio je Arabi-paša, koji je 1882. postao ministar u vladi Egipta. Ismail-paša je 1879. izbacio dva strana ministra iz vlade. Na ovaj pokušaj oslobađanja od stranoga utjecaja kolonijalne sile su odgovorile zahtjevom za smjenu Ismail-paše. Keditvu nadređeni sultan Osmanskog Carstva pristaje na to i na poziciju keditva postavlja Tevfika, sina Ismail-paše.¹²

Dvije strane sile bile su ozbiljno zabrinute za svoje interese u Egiptu, odnosno za povrat duga i za svoj novostečeni utjecaj u Egiptu. Iako se Arabi-paša smatrao velikom prijateljnom, Francuska nije bila spremna na vojnu intervenciju u Egiptu. Osmanski sultan također nije bio spreman na vojnu intervenciju u svojoj pokrajini, unatoč neredima u kojima je smrtno stradalo više Europljana.

⁹ "Egipat", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 13. srpnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17157>.

¹⁰ Shehada, *Die Suezkrise*, 26–32.

¹¹ Gerhard Herrmann, *Der Suez-Kanal* (Leipzig: Wilhelm Goldmann Verlag, 1939), 46.

¹² Shehada, *Die Suezkrise*, 37–41.

Na kraju su Britanci poslali vojsku da zaustavi nemire. Vojska Arabi-paše izgubila je borbu protiv britanskih snaga i tada je Velika Britanija mogla nametnuti svoju volju Egiptu. U jesen 1883. dotadašnji ministar financija postaje generalni konzul i, u stvarnosti, najmoćniji čovjek u Egiptu, koji je od tada samo na papiru dio Osmanskoga Carstva i to je ostao sve do 1914. Na početku Prvog svjetskog rata Egipat je službeno postao britanski protektorat.¹³ Britanci su posljednjeg kediva smijenili i na njegovo mjesto postavili su novog egipatskog sultana Huseina Kamila. Ubrzo nakon proglašenja protektorata uvedeno je izvanredno stanje. Na području novog britanskog protektorata bila je, tokom rata, stacionirana britanska bliskoistočna vojska. Britanci su se morali, nakon rata, suočiti sa snažnim nacionalističkim pokretom koji je sve glasnije tražio neovisnost. Na kraju Velika Britanija popušta i 1922. Egiptu je dana neovisnost i proglašena je ustavna monarhija, ali britanski vojnici ostaju u svojim bazama i na taj način bitno smanjuju samostalnost nove države. Unatoč nastavku snažne britanske kontrole, egipatski su se nacionalisti primirili i njihov pokret se razjedinio zbog različitih pogleda na neovisnost zemlje, odnosno dio njih je pozdravio osamostaljenje, dok je drugi dio bio svjestan da je ta samostalnost samo formalna i da Britanci i dalje kontroliraju Egipat.¹⁴

V. Anglo-egipatski ugovor

Anglo-egipatski ugovor potpisan 26. kolovoza 1936. označava kraj dugogodišnje britanske vlasti u Egiptu i sređivanje odnosa između ove dvije zemlje. Ugovor je stupio na snagu u prosincu iste godine kada je i potpisan. Britanija i Egipat su se obvezali na 20 godina vojnog saveza. Velika Britanija je ugovorom dobila pravo da proglasi izvanredno stanje i da uvede cenzuru. Također je dopušteno da Britanija stacionira do 10 000 vojnika i 400 pilota Kraljevskog zrakoplovstva u zoni Sueskog kanala. Snage u zoni kanal trebale su ostati tu sve dok Egipat ne bude u stanju sam braniti zonu kanala. Velika Britanija si je osigurala pravo da idućih osam godina njezina ratna flota koristi luku u Aleksandriji. Ugovorom je dopušteno Egiptu da sam upravlja svojim oružanim snagama. Jedan od Egipćana koji su iskoristili mogućnosti vojne karijere u samostalnoj egipatskoj vojsci bio

¹³ Herrmann, *Der Suez-Kanal*, 49–53.

¹⁴ Shehada, *Die Suezkrise*, 59–69.

je i Gamal Abdel Naser. Anglo-egipatski ugovor egipatska je vlada poništila 1951.¹⁵ Ovim ugovorom Britanci su dali određenu slobodu Egipćanima i odnosi dvaju zemalja konačno su bili uređeni, 14 godina nakon proglašenja neovisnosti od Velike Britanije. Ugovor je kasnije doveo do nezadovoljstva, pa je 1954. bio potpisan novi ugovor kojim se uređuju odnosi ovih zemalja.

VI. Gamal Abdel Nasser i revolucija 1952.

Gamal Abdel Nasser je od mladosti bio sklon protubritanskim pokretima u Egiptu, a oružanim snagama svoje domovine priključuje se 1940. Naser je kao egipatski vojnik iz prve ruke vidio težak poraz arapskih snaga u ratu s Izraelom 1948. Nakon tog poraza Naser uviđa koliko su te vojne snage slabe i shvaća samo nova vlast može modernizirati vojsku. Iz tih razloga Naser postaje jedan od bitnijih članova Slobodnih časnika, skupine vojnika koji su pripremali svrgavanje kralja. Ta je skupina prepoznala nesposobnost najistaknutijih političara u svojoj zemlji kao i njihov gubitak veze s narodom. Takvi političari nisu bili sposobni prepoznati izvore nezadovoljstva Egipćana, ali su zato Slobodni časnici mogli razaznati što narodu treba.¹⁶ U ranim jutarnjim satima 23. srpnja 1952. Slobodni časnici su preuzeli vlast u Egiptu. Ovaj državni udar prošao je bez žrtava. Grupa vojnih časnika uspješno je zauzela zapovjedni centar vojske i radijsku postaju. Nakon zauzimanja ovih ključnih objekata prisilili su kralja Faruka na abdikaciju. Na početku je general Nagib u javnosti predstavljen kao najvažniji član skupine, iako je Naser u stvarnosti bio najutjecajniji član.¹⁷ Mjesec i pol nakon abdikacije kralja Nagib postaje predsjednik vlade i vrhovni zapovjednik oružanih snaga. Naredne godine zabranjen je rad svih političkih stranaka i konačno se proglašava kraj monarhije, odnosno proglašena je republika. U novoj vladi Naser dobiva funkciju ministra unutarnjih poslova.¹⁸

¹⁵ "Anglo-Egyptian Treaty", *Encyclopedia Britannica*, pristupljeno 14. kolovoza 2023., <https://www.britannica.com/even+t/Anglo-Egyptian-Treaty>.

¹⁶ Cravetto, *Povijest 18*, 300.

¹⁷ Gerhard Schleicher, "Die Suezkrise 1956", *historia.scribere 4* (2012) [http://historia.scribere.at], pristupljeno 29. lipnja 2023., 118–119.

¹⁸ Gerd Frank, *Allahs große Söhne. Staatengründer und Reformer* (Frankfurt: Societäts-Verlag, 1990), 110.

VII. Naserova politika do krize

Naser je u travnju 1954. sebi osigurao vlast u Egiptu nakon što je iz političkog života uklonio Nagiba. U narednim mjesecima ukinuo je veleposjede i industriju je stavio pod državnu kontrolu, a zatim se obračunao i s britanskim snagama smještenima oko Sueskog kanala.¹⁹ Do 1954. snabdijevanje trupa u zoni kanala postalo je teško zbog toga jer egipatska vlada nije htjela pomagati britanskoj prilikom opskrbe vojnika, uz to je postojao i problem sukoba lokalnog stanovništva s tim vojnicima. Proces pregovora započet je tokom 1954. i potrajao je do jeseni iste godine. Ugovor je konačno potpisan 19. listopada i njime se odredio rok od 20 mjeseci, u kojem su se britanske snage smještene u toj zoni morale potpuno povući. Nakon potpisivanja ugovora vojnici iz zone kanala mogli su biti mirniji zato jer su lokalni stanovnici postali manje neprijateljski raspoloženi zbog postignutog dogovora o odlasku britanskih vojnika iz Egipta. Povlačenje snaga trajalo je od svibnja 1955. do ožujka 1956.²⁰ Prema ugovoru o povlačenju, upravljanje kanalom ostaje u rukama zapadnih kolonijalnih sila do 1968.²¹ Ovaj dogovor je u skladu s koncesijom na 99 godina koju je dogovorili Ferdinand Marie de Lesseps i vlada Egipta u vrijeme prokopavanja Sueskog kanala. Mora se uočiti da je ovaj ugovor, u odnosu na onaj iz 1936., mnogo nepovoljniji za Veliku Britaniju zato jer britanske snage više nemaju pravo kontrolirati Sueski kanal.

Naserov idući potez bio je slanje pomoći u Alžir, francusku koloniju koja se borila za svoju neovisnost. Naser je podupirao Arape sjeverne Afrike u njihovoj borbi protiv francuskih kolonizatora. Pružanje pomoći borcima za neovisnost bilo je dio panarapske politike, odnosno njegovog plana političkog ujedinjenja Arapa. Maroko i Tunis su dobili značajnu podršku Egipta, ali najveću potporu dobio je alžirski "Front de Liberation Nationale" (Front Nacionalnog Oslobođenja).²² Vodstvo alžirskog pokreta za neovisnost pronašlo je utočište u Egiptu. Novi saveznik Alžira dao je oružje borcima pokreta za neovisnost od francuske vlasti. Nitko nije znao za pošiljke oružja sve dok francuske vlasti nisu presrele jedan oružjem natovaren brod u

¹⁹ Cravetto, *Povijest 18*, 300.

²⁰ "Suez Canal Zone", National Army Museum, pristupljeno 13. srpnja 2023., [Suez Canal Zone | National Army Museum \(nam.ac.uk\)](https://www.nam.ac.uk/visit/exhibitions/suez-canal-zone).

²¹ "Suez Crisis", National Army Museum, pristupljeno 13. srpnja 2023., [Suez Crisis | National Army Museum \(nam.ac.uk\)](https://www.nam.ac.uk/visit/exhibitions/suez-crisis).

²² Mohammed Reda Moharram, "Die Suezkrise 1956. Gründe – Ereignisse – Konsequenzen", u: Winfried Heineman i Norbert Wiggershaus (ur.), *Beiträge zur Militärgeschichte*, 48. *Das internationale Krisenjahr 1956. Polen, Ungarn, Suez*, (München: De Gruyter Oldenbourg, 1999), 205.

Sredozemlju. Ovo presretanje pošiljke oružja dokazalo je svijetu da Naser podupire antikolonijalne pokrete.²³

Idući korak trebalo je biti stvaranje snažne i moderne vojske, međutim do toga nije došlo zbog toga jer je Velika Britanija željela da njezin bivši protektorat ostane vojno slab. Uz to su još Velika Britanija, Sjedinjene Američke Države i Francuska usuglasile politiku održavanja vojne ravnoteže između arapskih država i Izraela.²⁴ Sjedinjene Američke Države bile su spremne dati oružje Egiptu, ali pod uvjetom da pristane na pristupanje vojnom savezu sa Zapadom. Unatoč neslaganju oko tih uvjeta, Egipćani su smatrali da mogu dobiti naoružanje od Amerike. Naser je odustao od razgovora o kupovini oružja tek nakon što se u veljači 1955. dogodio jedan izraelski napad na egipatske snage u pojasu Gaze.²⁵ Naseru je tada dosadilo čekanje i shvatio je da mora početi tražiti naoružanje na drugom mjestu ako želi svojoj zemlji osigurati dovoljno vatrene moći da može parirati Izraelcima.

Tada je Naser tražio pomoć u Kini, a ona je odgovorila da je spremna na prodaju oružja, ali samo ako Egipat prizna Narodnu Republiku Kinu. U rujnu 1955. doznalo se da je Egipat nabavio oružje iz Kine i da je pošiljka došla preko Čehoslovačke. Amerika je odmah zaprijetila prekidom svih veza s Egiptom, ali te prijetnje nisu bile realizirane. Izrael je, očekivano, bio zabrinut zbog jačanja egipatske vojske, pa je i on nabavio novo oružje od Francuza i Britanaca.²⁶ Nakon ove kupovine oružja odnosi između Izraela i Egipta postaju još napetiji. Ti odnosi su inače bili napeti od samoga proglašenja izraelske države 1948. i prvoga rata između Izraela i arapskih zemalja.

VIII. Nacionalizacija Sueskog kanala

Naser je želio gradnjom velike brane južno od grada Asuana potaknuti razvoj gospodarstva i poboljšati životne uvjete svojih sunarodnjaka.²⁷ Naser se nadao da će SAD i Velika Britanija biti spremni podržati zahtjev Egipta za kreditom kod Svjetske banke. Sjedinjene Države prvo su tražile

²³ Shehada, *Die Suezkrise*, 272.

²⁴ Schleicher, "Die Suezkrise 1956", 122.

²⁵ Shehada, *Die Suezkrise*, 120–124.

²⁶ Moharram, "Die Suezkrise", 205.

²⁷ Moharram, "Die Suezkrise", 208.

smirivanje tenzija između Izraela i Egipta, ali Naser nije bio spreman na takav ustupak. Unatoč ovom neslaganju činilo se da su Sjedinjene Države ipak spremne podržati zahtjev za kreditom. Svjetska banka bila je voljna dati kredit Naseru, ali dan nakon ove potvrde Amerika objavljuje da ne želi podržati financiranje Egipta, pa je zbog toga, na kraju, i Svjetska banka odustala od davanja sredstava za gradnju brane kod Asuana.²⁸ Suočen s još jednom preprekom na putu prema modernizaciji zemlje Naser je shvatio da novce za taj ambiciozni projekt mora nabaviti na drugom mjestu i tada se odlučio za nacionalizaciju Sueskog kanala zato jer je smatrao da će na taj način doći do potrebnih sredstava. Kanal je 26. srpnja 1956. bio nacionaliziran.²⁹

Naser je u Aleksandriji objavio da Sueska kompanija postaje vlasništvo Egipta i da sva njezina imovina dolazi pod kontrolu države. Dalje je naveo da svi dioničari tvrtke imaju pravo na odštetu za nacionalizaciju, a iznos odštete određuje se prema cijeni dionica dan prije službene nacionalizacije. Isplata odštete će se dogoditi kada Egipat preuzme kontrolu nad imovinom Sueske kompanije i počne upravljati svim njenim sredstvima.³⁰ Britanske vlasti već 27. srpnja 1956. nameću Egiptu gospodarske sankcije i već tada su se uzimale i vojne akcije u obzir.³¹ Obećanje predsjednika Nasera da će svim dioničarima tvrtke biti isplaćena odšteta za nacionalizaciju ne smiruje ni Francuze ni Britance. Što je i razumljivo ako uzmemo u obzir da su izgubili prihode Sueske kompanije, a samim time i svoj utjecaj u toj zemlji.

IX. Pregovori

Sjedinjenje Američke Države inicirale su krajem srpnja 1956. sastanak s predstavnicima Francuske i Velike Britanije. Sastanak se održao u Londonu i trajao je tri dana.³² Britanci i Francuzi su se na tom sastanku zalagali za vojnu akciju protiv Nasera, ali Američki predsjednik Eisenhower se s tim nije složio. On je predlagao kompromis u obliku internacionalizacije kanala, ali nakon

²⁸ Schleicher, "Die Suezkrise 1956", 124.

²⁹ Moharram, "Die Suezkrise", 208.

³⁰ "Canal History", Suez Canal Authority, pristupljeno 13. srpnja 2023., [SCA - Canal History \(suezcanal.gov.eg\)](https://www.suezcanal.gov.eg/).

³¹ Shehada, *Die Suezkrise*, 166.

³² Shehada, *Die Suezkrise*, 162.

pregovora taj je prijedlog odbijen. Eisenhower je smatrao da bi SAD, kao ne kolonijalna sila, mogao postati saveznik arapskih zemalja, pa je zbog toga bio protiv napada na Egipat.³³

Britanski predsjednik vlade Anthony Eden u to je vrijeme izjavio da Velika Britanija nema nikakvih nesuglasica s Egiptom kao ni s bilo kojom drugom arapskom zemljom, ali da ima nesuglasica u odnosima s "pukovnikom Naserom". Dalje u izjavi navodi da je egipatski predsjednik nepouzdan partner i da je nacionalizacija neprihvatljiva zato jer pravo slobodne plovidbe kroz kanal može biti ugroženo.³⁴ Anthony Eden imao je podcjenjivački odnos prema Naseru, nazivao ga je pukovnikom iako je on bio predsjednik države.

Eden je smatrao da Egipćani nisu u stanju upravljati kanalom i nastojao je to dokazati, pa su zbog toga stručnjaci bivše Sueske kompanije napustili Egipat, a kolonijalne sile su otežavale novim upraviteljima kanala potragu za novim zaposlenicima. Na kraju je Sovjetski Savez poslao svoje ljude i oni su se pobrinuli za normalno funkcioniranje kanala. S uplitanjem Sovjetskog Saveza situacija je postala još napetija, a uz to kolonijalne sile su započele s planiranjem intervencije u Egiptu, nakon što je postalo jasno da pregovori neće dovesti do zadovoljavajućeg rješenja.³⁵

X. Vojne pripreme za Suesku krizu

Velika Britanija, Francuska i Izrael imali su vojske s različitim oružjem i s različitim doktrinama, no unatoč tome na kraju su uspjeli usuglasiti se oko plana napada koji je najkvalitetniji. Prije nego spomenemo planove za napad prvo se treba pogledati čime su vojske ovih država raspolagale u ljeto 1956., a zatim ćemo vidjeti kakve su planove razvili.

Britanska vojska je u ovome periodu imala nekih poteškoća, no svejedno je mogla, pomoću svojih nosača zrakoplova i bojnih brodova, gađati ciljeve i u unutrašnjosti, a ne samo na moru. U

³³ A. Orlow, "Die Suezkrise: Ihre Rolle in der sowjetisch-amerikanischen Konfrontation", u: Winfried Heineman i Norbert Wiggershaus (ur.), *Beiträge zur Militärgeschichte, 48. Das internationale Krisenjahr 1956. Polen, Ungarn, Suez*, (München: De Gruyter Oldenbourg, 1999), 220–221.

³⁴ "Suez Crisis", National Army Museum, pristupljeno 13. srpnja 2023., [Suez Crisis | National Army Museum \(nam.ac.uk\)](https://www.nam.ac.uk).

³⁵ Orlow, "Die Suezkrise", 221.

istome vremenu Velika Britanija je nabavila nove bombardere, za koje je kasniji vrhovni zapovjednik invazije general Charles Keightley vjerovao da su u stanju samostalno donijeti pobjedu nad Naserovim Egiptom. Mora se naglasiti da su britanske snage u ovom periodu patile od nestašice amfibijskih vozila, a ona su ključna za iskrcavanje vojnika na obalu. Britancima su kao alternativa iskrcavanju preostali samo padobranci. Ne smiju se zaboraviti ni teški tenkovi, koji su idealni za uvjete borbi u gradovima, a plan invazije predviđao je i borbu u gradovima. Zbog takvih tenkova je general Hugh Stockwell, kasniji glavni zapovjednik britansko-francuskih kopnenih snaga u invaziji i časnik podređen generalu Keightleyu, zagovarao pristup, u kojemu bi glavni adut prilikom intervencije trebale biti kopnene snage.³⁶

U isto vrijeme ni francuske snage nisu bile u idealnom stanju. Francuska je pokušala na silu zadržati svoje kolonijalno carstvo na okupu, ali nije uspjela u tome. Francuska je pretrpjela teške gubitke u Indokini, pa je bila prisiljena povući se. Francuzi su istodobno bili vodili rat s Alžircima, koji su se nastojali osloboditi od kolonijalne uprave. U ljeto 1956. u Alžiru se borilo više desetaka tisuća francuskih vojnika. Francuska je, i u takvim okolnostima, ipak željela napasti Egipat zato jer bi to značilo zaustavljanje Naserove podrške alžirskim borbama. Francuska ratna mornarica imala je sposobnost provesti napad na Egipat, ali su zato kopnene snage imale problema s manjkom amfibijskih vozila. Jedinice padobranaca bile su, kao i Britancima, jedina primjerena zamjena. Francuske padobranske jedinice bile su dovoljno dobro opremljene za izvršavanje zahtjevnih misija i imale su borbenog iskustva. Francuzi su imali i oklopne jedinice, ali njihovi tenkovi su bili brzi i okretni i zbog toga su imali tanji oklop. Doktrina za koju su ti tenkovi osmišljeni predviđala je brze kretanje jedinica na terenu i dovođenje neprijatelja u okruženje, tvorac ove doktrine bio je najistaknutiji francuski zapovjednik tokom ove krize, a on je general André Beaufre. On je također bio Stockwellov zamjenik i dosta je pridonio razvoju plana napada.³⁷

Izrael je imao najbolje opremljenu vojsku u svojoj regiji, no i dalje su imali nekih nedostataka. Vrhovni zapovjednik izraelskih snaga bio je general Moše Dajan, a on se kao zapovjednik više zalagao za francusku doktrinu, ali je pritom zanemarivao probleme s opskrbom vojske. Izraelski zapovjednik imao je iskustva samo u manjim okršajima s arapskim susjedima, a u takvim sukobima problem opskrbe jedinica ne dolazi toliko do izražaja kao što dolazi u većim pohodima

³⁶ Derek Varble, *The Suez Crisis (Essential Histories)* (Oxford: Osprey, 2003), 15–16.

³⁷ Varble, *The Suez Crisis*, 17.

poput ovoga koji Izrael, Velika Britanija i Francuska planiraju. Izraelci su odlučili popraviti manjkavosti u svojim oružanim snagama, pa su nabavili dodatno naoružanje kao odgovor na egipatsku nabavku oružja preko Čehoslovačke. Izrael je do jeseni 1956. dobio Američke i francuske tenkove, a Francuzi su još dali i više ratnih zrakoplova koji su bili u stanju nadjačati one sovjetske proizvodnje, koji su Egiptu bili na raspolaganju.³⁸

Prvi plan napada predložio je premijer Anthony Eden, a njegov plan bio je poslati padobrance u zonu Sueskoga kanala. Ideja je bila da ti padobranci zauzmu i osiguraju zonu kanala, međutim zapovjednici britanskih snaga smatrali su takvu akciju prerizičnom, pa su predložili plan iskrcavanja britanskih snaga u Port Saidu i slanje pojačanja zračnim putem, a zatim bi dodatne snage pomorskim putem došle u osiguranu luku. Plan britanskih zapovjednika kasnije je malo promijenjen i to na način da se prvo pokuša bombardiranjem ključne infrastrukture slomiti režim Gamala Namera, a da se kasnije, ako bude nužno, krene s invazijom. U kolovozu se pojavio još jedan plan napada, a on se nazivao operacija Musketeer. Ovo je bio plan generala Stockwella i on je predviđao bombardiranje egipatskih baza i iskrcavanje invazijske vojske u Aleksandriju. Na kraju su zapovjednici dvaju kolonijalnih sila ustanovili da Francuzi mogu skupiti 30 000 vojnika i da Britanci mogu skupiti njih 50 000. Zapovjedni centar se smjestio na otoku Cipru i general Keightley je postavljen za vrhovnog zapovjednika operacije, a admiral Jobert je postao zamjenik vrhovnog zapovjednika. U narednim danima došlo je do nesuglasica, naime francuski su se političari zalagali za uključivanje Izraela u intervenciju, dok su se britanski tome protivili zbog straha za svoje interese u toj regiji. Britanci su još strahovali zbog mogućeg diplomatskog pritiska od strane Sjedinjenih Država zato jer Eisenhower nije podupirao nasilno rušenje Namerova režima. Predsjednik Sjedinjenih Država nije podupirao režim u Egiptu zbog njegovih dobrih odnosa sa Sovjetskim Savezom, ali je smatrao da bi oružana intervencija donijela nepotrebne rizike. Uz to Eisenhower nije želio novi rat u vrijeme predizborne kampanje. Izbori za predsjednika bili su zakazani za studeni 1956. Dodatan problem za Britance bila je činjenica što nisu htjeli prerano poslati svoje snage u blizinu Egipta, zato jer bi time smanjili izgleda za postizanje diplomatskog rješenja, a svako odgađanje operacije znači i rizik od zimskih oluja na Sredozemlju. Krajem kolovoza je francuski general Barjot predložio da se snage ne iskrcaju u Aleksandriju nego u Port Said. Pretpostavlja se da je glavni motiv za takvu odluku bila želja političkog vrha u Parizu da se

³⁸ Varble, *The Suez Crisis*, 18.

Izrael priključi vojnoj akciji. Barjot je smislio ovaj plan djelom i zbog svog manjka interesa za rušenje tadašnjeg egipatskog vodstva. Njegov se plan usredotočio na osvajanje Sueskog kanala i na upotrebu tog osvajanja kao aduta prilikom pregovora. U početku je ovaj plan naišao na brojne kritike, a najveća je bila ta da bi invazija u neposrednoj blizini kanala dovela do prekida pomorskog prometa. Svaki zastoj u pomorskoj trgovini nanio bi značajnu štetu Velikoj Britaniji i Francuskoj i doveo bi ih u nepovoljan položaj. Na kraju se ovaj plan napada mijenja i postaje operacija Musketeer Revise. Taj plan je podrazumijevao uništavanje egipatskog ratnog zrakoplovstva i višednevnu kampanju bombardiranja s ciljem rušenja režima u Kairu, a zatim se trebalo krenuti s invazijom u zoni Sueskog kanala. Dijelovi plana su se nazivali fazama, tako da su postojale I., II., i III. faza. Plan napada Musketeer Revise smatrao se boljim planom zato jer je podrazumijevao manje troškove i manje civilnih žrtava. Uz to je još postojao strah da su pripreme za stariji plan napada otkrivene i da plan više nije tajan. Ubrzo nakon usvajanja plana određeno je da će napad započeti u prvim danima listopada, ali se od toga ubrzo odustalo.³⁹

U međuvremenu je Izrael stvarao svoj vlastiti plan napada na Egipat i to potpuno neovisno od Francuske i Velike Britanije. Još krajem 1955. Izraelci su započeli pripreme za vojnu akciju deblokade Tiranskog tjesnaca, ulaza u Akapski zaljev. Kada je Naser zbog potencijalne invazije preusmjerio vojnike sa Sinaja na položaje u delti Nila, Izrael je doradio taj već postojeći plan i dao mu je ime Kadeš. Prema tome planu prvo su trebali biti zauzeti udaljeni položaji, odnosno oni na zapadnoj strani Sinaja. Te ciljeve su trebali zauzeti padobranci. Na taj bi se način Egipćani na Sinaju doveli u okruženje i tako bi im bila onemogućena logistička podrška. Glavni ciljevi ovog plana bili su zauzimanje Sinaja i omogućavanje slobodne plovidbe kroz Tiranski tjesnac.⁴⁰

Sredinom listopada 1956. premijer Eden ipak pristaje na ulazak Izraela u planove za akciju. Prilikom razgovora u Sevresu razrađene su pojedinost plana i Izraelu je zajamčena zaštita zračnog prostora tokom intervencije u Egiptu. Također je obećana i diplomatska podrška Izraelcima u Vijeću sigurnosti UN-a. Izrael je trebao 29. listopada napasti područje Sinaja i taj je napad trebao izgledati kao još jedan osvetnički napad na egipatske baze, a ne kao velika ofenziva. Nakon početka napada Velika Britanija i Francuska trebale bi postaviti ultimatum, kojim bi se tražilo povlačenje egipatskih i izraelskih snaga dalje od Sueskog kanala, a nakon što ultimatum istekne

³⁹ Varble, *The Suez Crisis*, 21–25.

⁴⁰ Varble, *The Suez Crisis*, 26.

europske bi sile započele s bombardiranjem Egipta, a ti su napadi trebali početi 31. listopada.⁴¹ Novi plan značio je podjelu zadataka između tri uključene zemlje i povećao je izgleda za uspjeh intervencije. Uključivanje Izraela u akciju značilo je da britansko-francuske snage imaju opravdanje za intervenciju u zoni Sueskog kanala, iako ostaje problem nespremnosti Velike Britanije i Francuske na osudu Izraelske akcije. Za očekivati je da dvije europske sile osude izraelsku invaziju Sinaja, pogotovo ako uzmemo u obzir činjenicu da će te dvije zemlje poslati ultimatum Izraelu i Egiptu, a Izrael je onaj koji će započeti taj sukob i dovesti do potrebe za intervencijom.

XI. Sueska kriza

Dana 29. listopada Izrael je u popodnevnim satima prvo uništio komunikacijske linije na Sinaju, a zatim su izraelske snage počele sa svojom ofenzivom. Padobranci su sletjeli na područje prolaza Mitla (u blizini Sueskog kanala) i zauzeli su položaj. Istodobno su Izraelci napadali i iz smjera grada Elata i do ponoći 30. listopada osigurali su položaje u blizini svoje luke. Tokom iste noći dodatne izraelske jedinice dolaze do Mitla. Borbe su se idućih dana nastavile i 1. studenog izraelske su snage na sjeveru Sinaja i u pojasu Gaze postigle određene uspjehe, a egipatske su snage bile prisiljene napustiti područje Sinaja zbog uključivanja britansko-francuskih snaga. Nakon povlačenja velikog djela Egipćana Izraelci su još morali osigurati pojas Gaze i pomorski pristup luci Elat, odnosno morali su zauzeti Šarm el Šeik, grad ključan za kontrolu Tiranskog tjesnaca. Pojas Gaze nisu osigurali sve do 3. studenoga, a Šarm el Šeik osiguran je 5. studenoga. Ovaj uspjeh označava kraj operacije Kadeš.⁴²

U početku Naser nije bio previše zabrinut stanjem u Egiptu zato jer su njegove snage i dalje držale ključne položaje na Sinaju, unatoč određenim uspjesima Izraelaca. Uz to je i Vijeće sigurnosti UN-a pokušalo u posljednjim danima listopada osuditi izraelsku ofenzivu, ali Velika Britanija i Francuska nisu podržale takav prijedlog. Unatoč neuspjehu glasanja u UN-u Naser je s odobravanjem gledao na diplomatsku osudu Izraela od strane dvije najveće svjetske sile, odnosno

⁴¹ Varble, *The Suez Crisis*, 26–27.

⁴² Varble, *The Suez Crisis*, 28–49.

Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza. Naser je također bio uvjeren da se britansko-francuska intervencija neće dogoditi zato jer je ultimatum već bio istekao, međutim u večernjim satima 31. listopada bombardiranje egipatske infrastrukture je započeto. Naser je nakon početka bombardiranja naredio povlačenje vojske sa Sinaja i na taj je način spasio svoju vojsku od zarobljavanja. Britansko-francuske snage mogle su zauzeti Sueski kanal i onemogućiti povlačenje egipatske vojske sa Sinaja zato jer je zona kanala jedini kopneni put do ostatka Egipta. Nakon početka povlačenja sa Sinaja francuski su zapovjednici počeli zagovarati iskrcavanje kod Port Saida ranije nego što je predviđeno, međutim britanski zapovjednici nisu bili spremni prihvatiti plan pod nazivom Omelette, po kojemu bi britanski padobranci odigrali ključnu ulogu u zauzimanju aerodroma u Port Saidu. Taj plan je, kao i njegova poboljšana inačica, odbijen. Idući plan napada, koji su Francuzi smislili, zvao se Telescope. Ovaj se plan, u modificiranoj verziji, Telescope Modified, ipak prihvatio i trebao je početi 5. studenoga ujutro i u njemu su padobranci trebali odigrati ključnu ulogu. U međuvremenu je započeta zračna kampanja protiv Egipta. Snage europskih sila smatrale su da je sigurnije bombardirati po noći zato jer će Egipćanima borba protiv tih zrakoplova biti zahtjevnija tokom noći zbog neiskustva egipatskih pilota. Prve noći Naserovim zračnim snagama nije zadan težak udarac, uz to se jedan dio aviona morao povući i odustati od gađanja svojih ciljeva zato jer su u blizini bili prisutni američki civili. Na kraju se ispostavilo da su napadi tokom dana, u kojima se koriste borbeni zrakoplovi, mnogo učinkovitiji od noćnih preleta bombardera. Pred zoru 1. studenoga britanski i francuski borbeni zrakoplovi napali su egipatske zračne baze i u njima su uništili oko 200 zrakoplova i time je završena prva faza plana. U drugoj fazi napada uništene su važne prometnice i infrastruktura. Prva je uništena radijska antena pored Kaira i na taj je način otežana komunikacija unutar Egipta. Britansko-francuske snage su pokušale zastrašiti neprijatelje prijetnjama o novom bombardiranju, ali te prijetnje nisu imale nikakvog učinka. Narednih dana su uništena skladišta oružja i zalihe oklopnih vozila, koja su mogla pomoći u obrani Sueskog kanala. Željeznička mreža je također pretrpjela veliku štetu. Trebalo bi napomenuti da su i u ovom periodu noćni napadi bombarderima uzrokovali relativno malo štete, ali su 4. studenoga odradili svoj posao kada su bombardirali Aleksandriju. Ovaj posljednji napad bio je odvratanje od stvarnoga cilja napadača, a to je Port Said. Nakon što su Naserove vojne snage i egipatska infrastruktura uništeni, moglo se krenuti i na treću fazu.⁴³

⁴³ Varble, *The Suez Crisis*, 49–55.

Nakon uspješne kampanje zračnih napada krenulo se s provedbom plana Telescope Modified, odnosno treće faze napada. Prvo su napadima iz zraka uništene sve vidljive prijetnje padobrancima, a kad su jedinice padobranaca sletjele zračne su im snage, prema potrebi, pružale zaštitu. Britanske su snage uspjele osigurati svoje položaje na aerodromu Gamil, a Francuzi su istoga dana uspjeli osvojiti Rasvu i Port Fuad, gradove blizu Port Saida. Rasva je bila posebno važna zbog vodovodnog postrojenja, o kojemu je ovisio Port Said. Zapovjednik obrane Port Saida predložio je krajem dana primirje i Britanci su ga prihvatili. Tokom primirja vođeni su pregovori o predaji grada britansko-francuskim snagama. Za vrijeme pregovora su se Egipćani pripremali za obranu, a Britanci su zbrinjavali svoje ranjenike. Nakon nekoliko sati primirje je završilo zato jer se zapovjednik Port Saida odbio predati. Tokom iste večeri pristigli su i ratni brodovi koji su trebali poduprijeti snage na kopnu. Idućega jutra britanski marinci su se iskrcali na plažu sjeverno od grada, uz podršku brodskih topova svoje ratne mornarice. Egipćani su se počeli povlačiti pred jačim neprijateljem, ali to je bilo organizirano i uredno povlačenje. Egipatski su vojnici zauzeli razna uporišta iz kojih su mogli pružati žestoki otpor. Ubrzo su, po prvi u povijesti, helikopterom došla pojačanje za marince u gradu. Nikada prije nijedna vojska nije helikopterom dovela vojnike do borbene zone. Zato i ne čudi činjenica da je došlo do određenih poteškoća, naime, jedan je helikopter zabunom sletio na gradski stadion, koji je još uvijek bio po kontrolom Egipćana, no uspio je otići na vrijeme i sletjeti na sigurno mjesto. Britanske snage su bile u mogućnosti brzo zauzeti policijsku postaju, no zgradu carine nisu mogli zauzeti bez pomoći tenkova. Ti tenkovi i druga nužna oprema su se morali iskrcati na lokacijama manje primjerenim od Sueskog kanala zato jer upotreba kanala za logističku potporu nije bila moguća zbog egipatskih olupina u kanalu. Egipćani su te brodove namjerno potopili zato jer su htjeli agresorima onemogućiti upotrebu kanala. Unatoč ovom problemu dodatna pojačanja i vojna oprema stigli su do snaga u gradu. Do kraja dana su veliki dijelovi Port Saida bili pod kontrolom napadača, ali brojne zgrade u gradskoj luci još nisu bile zauzete zbog žestokog otpora, koji ni tenkovska paljba nije mogla slomiti. Najveća koncentracija domaćih boraca bila je u arapskom djelu grada i Britanci su nastojali te borce zadržati u njihovom dijelu grada kako ne bi došlo do još jačih uličnih borbi. Kasnije istoga dana Stockwell i Beaufre su napustili svoj zapovjedni brod i uputili su se na kopno zato jer su vjerovali da su Egipćani spremni na pregovore o predaji. Kada je njihov brod greškom uplovio u područje pod egipatskom kontrolom shvatili su da do predaje neće doći zato jer je njihovo plovilo naišlo na snažnu neprijateljsku vatru. Na kraju je njihov brod ipak doplovio u ribarsku luku, koja

je bila pod kontrolom njihovih snaga. Tamo su dogovarali daljnje operacije. Neke su snage krenule južno niz Sueski kanal prema gradu zvanom el-Qantara. Te su snage odlučile prenoćiti u pustinji i ne napredovati dalje sve do jutra, međutim general Stockwell im je oko 9 sati navečer naredio da napreduju što je brže moguće, s obzirom na to da bi 7. studenoga u 2 sata ujutro trebao početi prekid vatre. Taj prekid vatre rezultat je snažnog diplomatskog pritiska na Veliku Britaniju. Primirje je bilo dogovoreno ranije, ali Stockwell je za njega saznao tek kada se vratio na zapovjedni brod. Britanske snage su u 2 sata ujutro bile na 10 kilometara od svoga odredišta, odnosno 40 kilometara južno od Port Saida. Te snage su sada trebale braniti svoje položaje od eventualnih egipatskih napada.⁴⁴

Uz diplomatski pritisak, dodatna poteškoća za Veliku Britaniju bila je nemogućnost korištenja Sueskog kanala za pomorski promet zbog vojnih operacija. Ta blokada pomorskog puta dovela je do nestašica nafte zato jer su brodovi sada morali kružiti oko Afrike da bi došli do Velike Britanije. Ova je nestašica dovela do zastoja britanskog gospodarstva.⁴⁵ Još jedan važan faktor koji je doprinio prekidu intervencije u Egiptu bio je i prijetnja Sovjetskog Saveza, koji je poručio da je spreman napasti zemlje uključene u intervenciju protiv Naserova režima.

XII. Kraj krize

Snage koje su napredovale 40 kilometara južno od Port Saida držale su taj položaj još 5 dana, a tada su došle zamjenske jedinice, koje su nastavile sa zadatkom obrane istog položaja. Puno teži zadatak za britansko-francuske snage bilo je držanje položaja u Port Saidu. Postojala je stalna opasnost od napada Egipćana, koji nisu bili spremni trpjeti prisutnost stranih vojnika. Nakon dva tjedna UN-ove mirovne snage (UNEF) dolaze u Egipat, a njihov zadatak bio je osigurati poštivanje prekida vatre. Mirovne snage bile su osnovane 5. studenoga, a 7. studenoga odlučeno je da Britanci i Francuzi ne smiju sudjelovati u radu tih snaga i dogovoreno je da Danci i Norvežani dolaze kao zamjena za njih. Nakon dolaska mirovnih snaga Velika Britanija i Francuska su povukle svoje oružane snage iz Egipta, ali Izrael, unatoč snažnom diplomatskom pritisku, nije htio povući svoje

⁴⁴ Varble, *The Suez Crisis*, 56–80.

⁴⁵ Varble, *The Suez Crisis*, 83.

trupe sa Sinaja zato jer je okupirano područje predstavljalo štit od potencijalnih napada iz Egipta. Izraelska vojska je tek u ožujku napustila Sinaj i mirovne snage UN-a zauzele su svoje položaje uz granicu dvaju zemalja, koja je vrijedila i prije Sueske krize. Izraelcima je zajamčeno pravo slobodne plovidbe kroz Tiranski tjesnac, odnosno Izrael je mogao slobodno koristiti svoju luku Elat.⁴⁶ Još se na kraju mora reći da su snage zemalja koje su nastojale srušiti Naserov režim izgubile 215 vojnika, odnosno Izraelci 189, Britanci 16 i Francuzi 10 vojnika. S druge strane Egipat je imao oko 1000 civilnih i oko 1650 vojnih žrtava.⁴⁷ Razlika u broju žrtava je lako uočljiva i više nego jasno pokazuje koliko je Egipat nastradao prilikom ove agresije.

XIII. Razaranja u Egiptu i u pojasu Gaze tokom krize

Materijalna šteta učinjena tokom Sueske krize bila je koncentrirana isključivo u Egiptu i pojasu Gaze. Građani europskih sila i Izraela gotovo da nisu ni osjetili da su njihove zemlje ratu, dok su civili u Egiptu pretrpjeli velika bombardiranja, a u Port Saidu su se vodile borbe. Palestinci su u Gazi i prije Sueske krize živjeli u lošim uvjetima, a ti se uvjeti nisu poboljšali ni tokom izraelske okupacije. Nakon kraja okupacije u ožujku 1957. Izraelci su uništili ključne građevine, uz objašnjenje da je to mjera protiv budućih napada na Izrael. U samome Egiptu najgore je nastradao Port Said, u kojemu su i bile vođene najžešće borbe. Civili u zahvaćenom području su za Nasera predstavljali potencijalne borce protiv agresorskih snaga. Naser je bio svjestan činjenice da bi uključivanje građana u borbu predstavljalo ogroman izazov za agresore zato jer bi oni tada riskirali ubijanje velikog broja nedužnih civila, a te velike civilne žrtve bi dovele do još žešćih reakcija međunarodne zajednice i do još većeg ustanka Egipćana. Kad je postalo očito da će doći do iskrcavanja u Port Saidu u grad su poslani veće količine pješачkog naoružanja, kojim su stanovnici grada trebali nanositi štetu agresorima svaki put kada bi im se ukazala prilika. Ta se taktika pokazala vrlo učinkovitom i zbog nje napadači nikada nisu uspjeli osvojiti čitavi Port Said. S druge strane su britansko-francuske i izraelske snage nastojale minimalizirati civilne žrtve. Napadači su

⁴⁶ Varble, *The Suez Crisis*, 80–82.

⁴⁷ Varble, *The Suez Crisis*, 91.

u najvećoj mogućoj mjeri izbjegavali civilne mete, ali su istodobno kampanjom bombardiranja nastojali prestraviti civile. Britancima je ubrzo postalo jasno da bi trebali prestati s kampanjom bombardiranja Egipta zato jer nije davala očekivane rezultate, u smislu rušenja morala, a i mogućnost međunarodne osude bila je sve veća. Nakon prestanka bombardiranja započeo je napad na Port Said, u kojemu su, prilikom napada, mnoge drvene kuće zapaljene i uništene zbog brojnih eksplozija. Mnogi su civili ostali bez svojih domova, a veliki broj civila je stradao u bitci. Stanovnici grada također su morali trpjeti i nestašicu vode tokom prvog dana borbi. U gradu je, do dolaska mirovnih snaga, bilo nedovoljno hrane zbog poremećaja linija opskrbe. Nešto ranije od Port Saida nastradao je Kairo, ali šteta u Kairu bila je rezultat zračnih udara u drugoj fazi plana intervencije. Napad na Egipat za sobom je donio i veliko stradanje civilnog stanovništva. Te žrtve nisu bile planirane, ali ratna djelovanja u naseljenim mjestima neizbježno vode do civilnih žrtava.⁴⁸

XIV. Posljedice krize u Velikoj Britaniji, Francuskoj i Izraelu

Anthony Eden je nakon krize morao uzeti stanku, pa je otišao na Jamajku. Ova kriza ga je iscrpila i psihički i fizički, pa on zbog toga nije bio u stanju voditi zemlju. Richard Austen Butler i Harold Macmillan privremeno su preuzeli upravljanje zemljom. Njih dvojica su početkom prosinca pristali na bezuvjetno povlačenje snaga iz Egipta, u zamjenu za gospodarsku pomoć Sjedinjenih Država, bez koje bi britansko gospodarstvo palo u još veću krizu. U prosincu se Eden vratio s liječenja na Jamajci i vratio se na svoj položaj, ali samo na kratko. U siječnju je Eden dao ostavku iz, kako je rekao, zdravstvenih razloga, a na njegovu poziciju dolazi Macmillan.⁴⁹ Njegova je vanjska politika nastojala popraviti odnose s arapskim državama. Istodobno je Velika Britanija pokazala želju da se priključi Europskoj ekonomskoj zajednici, u nadi da će to dovesti do rasta britanskog gospodarstva, pri tome je oporavak industrije bio najveći prioritet. Kada je Macmillan izrazio želju za učlanjivanjem u Europsku ekonomsku zajednicu Francuska je odlučila blokirati taj zahtjev zato jer je smatrala da Velika Britanija ne pokazuje dovoljno spremnosti na političku

⁴⁸ Varble, *The Suez Crisis*, 85–90.

⁴⁹ Varble, *The Suez Crisis*, 84.

suradnju. Ovakav razvoj događaja doveo je do napetosti između Francuske i ostalih članica Europske ekonomske zajednice zato jer su one smatrale da su francuski zahtjevi pretjerani. Macmillan je također pokušao osigurati pravni okvir za mirno osamostaljivanje Cipra i za sprječavanje sukoba između Grka i Turaka na tom otoku, međutim ni ta inicijativa nije dala rezultate. Macmillan je 1963. podnio ostavku, prvenstveno zbog odbijenog zahtjeva za članstvom u Europskoj ekonomskoj zajednici, ali i zbog određenih skandala, koji su doveli do raskola u vladajućoj Konzervativnoj stranci.⁵⁰ Kao što smo mogli vidjeti ova je kriza dovela Veliku Britaniju ne samo do diplomatskog poraza nego je i direktno utjecala na gospodarstvo, a samim time i na svakodnevnicu britanskih građana. Onda i ne čudi činjenica da je nakon Sueske krize premijer Eden dao ostavku i da je njegov nasljednik vodio bitno drugačiju politiku.

U Francuskoj je predsjednik vlade Guy Mollet dao ostavku nakon što je njegov prijedlog o izmjeni državnog proračuna odbijen. Ovaj neuspjeh, u kombinaciji sa sudjelovanjem u Sueskoj krizi, bio je prevelik teret, pa je on morao odstupiti s dužnosti. U narednoj godini još su tri predsjednika vlade odstupila s dužnosti, ova očita politička nestabilnost dovela je do državnog udara u svibnju 1958., koji su organizirali francuski generali u Alžiru. Nakon početka puča predsjednik Francuske René Coty smatrao je da samo Charles de Gaulle može osigurati stabilnost države, pa mu je stoga i ponudio mjesto predsjednika vlade. De Gaulle je prihvatio taj položaj i vratio se u francusku politiku nakon 11 godina izbjivanja sa političke scene. On je tada započeo pregovore s vođama Alžiraca, koji su na kraju doveli do referenduma o neovisnosti, unatoč žestokom protivljenju lokalnih Francuza. Stanovništvo Alžira se na referendumu održanom 1. srpnja 1962. odlučilo za neovisnost. Većina francuskih doseljenika u Alžir odselila je nazad u Francusku prije nego li se referendum uopće i održao. U međuvremenu je de Gaulle u listopadu 1958. donio novi ustav, kojim se proglašava Peta Republika i ukida se Četvrta Republika. Ovim potezom je de Gaulle osigurao osjetno veće ovlasti za predsjednika države. Francuska je veliku promjenu doživjela i na polju vanjske politike. Francuska je sada težila ostvarenju veće samostalnosti, ali u sklopu zapadnih integracija. Već spomenuto odbijanje britanskoga zahtjeva za pristupanje Europskoj ekonomskoj zajednici bilo je dio ove politike. Francuska je 1963. potpisala ugovor o prijateljstvu s Njemačkom, iduće godine priznala je Narodnu Republiku Kinu, a 1965. dogovorena je kulturna i gospodarska suradnja sa Sovjetskim Savezom. Charles de Gaulle također

⁵⁰ Cravetto, *Povijest 18*, 30–32.

je odlučio da želi razvijati nuklearni arsenal neovisno od ostalih članica NATO pakta. Ovakvim potezima Francuska je pokazala da ima namjeru voditi svoju politiku.⁵¹ Uzrok ovakve de Gaullove vanjske politike bila je, djelomično, razočaranost postupcima Sjedinjenih Država tokom Sueske krize, ali i postupcima Britanaca, koji su odustali od svojih ciljeva u Egiptu.⁵²

Izrael je nakon Sueske krize shvatio da se mora dovoljno naoružati da bi bio u stanju samostalno se braniti od napada iz susjednih zemalja. Još su izvukli zaključak da je bolje prvi napasti svoje protivnike kada je očito da se rat sprema.⁵³ Izrael je, prateći te ideje, postavio temelje za proizvodnju nuklearnog oružja, uz pomoć Sjedinjenih Država i Francuske. Vođa Izraela je od 1955. do 1963. bio David Ben Gurion, on je jedan od najzaslužnijih izraelskih političara. Njegov doprinos stvaranju i obrani Izraela bio je nemjerljiv. Ben Gurion se povukao iz politike malo prije početka Šestodnevno rata. Prije početka toga rata Sirija je upozorila na gomilanje izraelskih snaga uz njenu granicu. Egipat je to iskoristio kao povod za obračun s Izraelom. Naser je podnio zahtjev za povlačenjem mirovnih snaga sa Sinaja, odnosno onih snaga koje su čuvale granicu između Egipta i Izraela još od 1957. Kad su se te snage povukle, Naser je iskoristio priliku i blokirao je izlaz iz Akapskog zaljeva, odnosno Tiranski tjesnac. Izrael je tada, početkom lipnja 1967., odlučio napasti prvi i u samo šest dana izborio je pobjedu. U ovom kratkom ratu Izrael je osvojio, između ostaloga, pojas Gaze i Sinajski poluotok. Od tada je granica prema Egiptu bila na Sueskom kanalu, koji je tada postao neupotrebljiv.⁵⁴ Ova pobjeda bila je ogroman uspjeh za Izrael zato jer je svojim neprijateljima zadao težak udarac. Također se može zaključiti da su pobjednici iskoristili ono što su naučili tokom Sueske krize, Kada su shvatili što se sprema, prvi su napali i na taj način su ostvarili veliku pobjedu u ratu sa susjednim zemljama.

⁵¹ Cravetto, *Povijest 18*, 19–23.

⁵² Varble, *The Suez Crisis*, 84.

⁵³ Varble, *The Suez Crisis*, 84.

⁵⁴ Cravetto, *Povijest 18*, 440–443.

XV. Događanja u Egiptu nakon krize

Egipat je nakon Sueske krize izašao kao veliki pobjednik i mogao je samostalno odlučivati o svojoj politici. Velika Britanija i Francuska su se morale povući i priznati svoj poraz. Također su morale prihvatiti da više nemaju glavnu riječ u svjetskoj politici. Na kraju su dioničari Sueske kompanije dobili odštetu za nacionalizaciju kanala. Egipat je dioničarima isplatio odštetu za nacionalizaciju (28 milijuna britanskih funti).⁵⁵ Naser je ovim činom ispunio svoje obećanje, koje je dao u svom govoru u Aleksandriji 26. srpnja 1956.

Naser se vrlo brzo nakon Sueske krize opet našao u problemima zato jer su Sjedinjene Američke Države htjele ucjenom oslabiti egipatski režim. Amerikanci su se nadali da će se moći nametnuti kao partneri arapskim zemljama, ali nisu bili spremni trpjeti Nasera kao vođu Arapa. Uz uskraćivanje hrane i lijekova Amerika je odustala i od naoružavanja Egipta. Sovjetski Savez tada je iskoristio priliku i u siječnju 1957. poslao je velike količine pšenice u Egipat, a nešto kasnije su Sovjeti financirali izgradnju Asuanske brane. Nakon ovoga Sovjetski Savez je osigurao utjecaj među Arapima.⁵⁶ Egipatski je predsjednik svojom odlučnom panarapskom politikom postavio temelje za stvaranje Ujedinjene Arapske Republike, koju su sačinjavali Egipat, Sirija i Jemen. Naser je težio samostalnom političkom putu, odnosno zalagao se za podjednaku neovisnost i od Sjedinjenih Američkih Država i od Sovjetskog Saveza. Ta se država 1961. godine raspala, ali Egipat ipak zadržava ime Ujedinjena Arapska Republika. Idući udarac za Nasera bio je poraz njegovih pristaša u Jemenskom građanskom ratu. Nakon tih neuspjeha, veliki uspjeh bilo je osnivanje Pokreta nesvrstanih, na čijem su čelu bili Naser, jugoslavenski predsjednik Tito i indijski predsjednik Nehru. Amerikanci nisu na to gledali s odobravanjem, čak su nesvrstanost smatrali zamaskiranim prodorom komunizma i zbog toga nisu odobravali taj pokret. Usprkos svim pritiscima, Naser se odlučno držao svoje politike i nije se priklanjao ni jednome od dva hladnoratovska bloka. Njegova se vladavina nastavila sve do smrti 1970., iako je on pokušao dati ostavku nakon Šestodnevnog rata, ali ga je narod spriječio u tome.⁵⁷

⁵⁵ "Sueski kanal", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 29. lipnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

⁵⁶ Moharram, "Die Suezkrise", 215.

⁵⁷ Cravetto, *Povijest 18*, 300.

Egipat je svoje gubitke iz Šestodnevnog rata vratio 1975. i od tada Sueski kanal neprestano funkcionira.⁵⁸ Novi predsjednik Sadat uspio je vratiti ovaj važni pomorski put pod kontrolu države, nakon što su Izraelci napustili istočnu obalu kanala. Povratak kontrole nad kanalom nije bila samo simbolična pobjeda, nego i povratak velikog izvora novca pod kontrolu vlade.

⁵⁸ "Sueski kanal", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 29. lipnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

XVI. Zaključak

Sueski kanal je projekt star nekoliko tisuća godina, a nas u kontekstu Sueske krize zanima povijest od njegovog ponovnog prokopavanja u 19. stoljeću. Kanal je prokopan 1869. kao projekt koji je trebao pomoći Francuskoj da pokori Egipat, a kasnije se i Velika Britanija umiješala s ciljem da gospodarski iskoristi Egipat. Kako se nacionalna svijest Egipćana budila tako je i rasla njihova odlučnost da sami zagospodare Sueskim kanalom. Prvo se Egipat kao država trebao osloboditi kolonijalne vlasti da bi bio u stanju sam upravljati svojim resursima, odnosno morao se dekolonijalizirati. Egipat je isposlovaio neovisnost od britanske vlasti 1922., ali je ta neovisnost bila samo formalnost zbog prisutnosti britanskih vojnika u cijeloj zemlji. Ugovorom potpisanim 1936. dogovoreno je povlačenje britanskih snaga u zonu kanala. Taj ugovor je vlada Egipta poništila 1951. i novi ugovor je potpisan 1954., a njime se određuje da se snage iz područja oko kanala moraju kompletno povući u roku od 20 mjeseci. U međuvremenu se dogodio državni udar Slobodnih časnika, odnosno revolucija 1952. i u njoj je svrgnut kralj Faruk, rušenje staroga režima prošlo je prilično mirno. Režim Slobodnih časnika donio je stvarnu neovisnost svojoj domovini. Ta neovisnost ostvarena je nacionalizacijom Sueskog kompanije, a razlog za taj potez bio je prikupljanje sredstava za izgradnju Asuanske brane. Egipatski je predsjednik prilikom objave nacionalizacije obećao i isplatu odštete bivšim koncesionarima Sueskog kanala, ali to nije ublažilo njihovo nezadovoljstvo. Europske su sile uspjele na svoju stranu privući i Izrael, koji je želio osigurati pravo na plovidbu Tiranskim tjesnacem i koji je želio kontrolirati čitavi Sinajski poluotok. Posljedica nacionalizacije bila je, unatoč pregovorima, Sueska kriza, koja je za Egipat u vojnome smislu bila poraz. Tokom borbi je stradalo više od 2000 Egipćana i materijalna šteta uzrokovana zračnim udarima bila je velika. Unatoč vojnom porazu, diplomatska pobjeda Egipta bila je neupitna, a Velika Britanija i Francuska doživjele su težak diplomatski poraz i morale su prihvatiti činjenicu da više ne mogu samostalno nametati svoju volju drugim zemljama, odnosno da su sada dvije vodeće svjetske sile Sjedinjene Američke Države i Sovjetski Savez. Amerikanci su izvršili diplomatski i financijski pritisak na europske sile i one su morale pristati na povlačenje, a Sovjeti su zaprijetili raketnim udarima na zemlje koje su napale Egipat. Izrael je nakon krize dobio pravo na upotrebu Tiranskog tjesnaca i jedini je od napadača, barem djelomično, ostvario svoj cilj. Nakon Sueske krize su i Sjedinjene Države doživjele diplomatski poraz. Iako su američki diplomatski naponi bili ključni za obustavu intervencije izraelskih i britansko-francuskih snaga u

Egiptu, Amerika i dalje nije mogla pridobiti Egipat na svoju stranu u hladnoratovskom svijetu. Pritisak na Egipat ne samo da nije dao očekivane rezultate, nego je još i doveo do toga da su Sovjeti iskoristili situaciju i pridobili su arapske zemlje na svoju stranu. Sovjeti su također financirali gradnju Asuanske brane. Naser je dvije godine nakon krize ujedinio Egipat sa Sirijom i Jemenom u Ujedinjenu Arapsku Republiku, ali ona je bila kratkoga vijeka zbog neslaganja među zemljama članicama. Naser je, nakon ovog neuspjeha, sudjelovao u stvaranju Pokreta nesvrstanih, u kojemu je igrao jednu od najbitnijih uloga. Pred kraj svoje vladavine egipatski je predsjednik odlučio, zajedno sa Sirijom, izvršiti pritisak na Izrael, ali to je završilo katastrofalnim porazom Egipta. Naime, Izraelci su u svega šest dana vojno porazili arapske snage i okupirali su, između ostaloga, istočnu obalu Sueskog kanala. Nakon tog uvjerljivog poraza predsjednik Egipta pokušao je dati ostavku, ali mu narod to nije dopustio, iako je Egipat ostao bez važnog izvora novca i simbola pobjede nad bivšim kolonizatorima. Tri godine nakon pokušaja ostavke Naser umire, a njegov nasljednik Sadat je 1975. vratio punu kontrolu nad kanalom.

XVII. Sažetak

Tema ovog rada je Sueska kriza 1956. godine. U radu su objašnjeni politički procesi koji su doveli do sukoba predsjednika Egipta Gamala Abdela Nasera, koji je odigrao ključnu ulogu u borbi Egipta za potpunu neovisnost, protiv saveza Francuske, Velike Britanije i Izraela. Naravno da će se spomenuti i razvoj sukoba Egipta s kolonijalnim silama, kao i sukob Egipta s Izraelom. Vojni aspekt krize će također biti obrađen. Potrebno je vidjeti i stanje oružanih snaga svih zemalja uključenih u krizu kao i posljedice sukoba na situaciju u svim uključenim zemljama. Vidjet ćemo i razmjere razaranja koje je Egipat pretrpio za vrijeme ove krize. U ovome radu će također biti govora i o samome Sueskome kanalu, odnosno o razvoju ovoga projekta kroz nekoliko tisućljeća. Preko staroegipatskih faraona, Perzijanaca, Rimljana i Arapa u starome vijeku, pa sve do ponovnog prokopa kanala u 19. stoljeću.

XVIII. Summary

The theme of this paper is the Suez Crisis of 1956. The paper explains the political processes that led to the conflict Between The President of Egypt Gamal Abdel Nasser, who played a key role in Egypt's struggle for its full independence, against the alliance of France, Great Britain and Israel. Of course, the development of Egypt's conflict with the colonial powers, as well as Egypt's conflict with Israel, will also be mentioned. The military aspect of the crisis will also be addressed. It is also necessary to see the state of the armed forces of all countries involved in the crisis as well as the consequences of the conflict on the situation in all countries involved. We will also see the extent of the devastation that Egypt suffered during this crisis. This paper will also talk about the Suez Canal itself, i.e. the development of this project over several millennia. Through ancient Egyptian pharaohs, Persians, Romans and Arabs in ancient times, until the re-digging of the canal in the 19th century.

XIX. Bibliografija

- Cravetto, Enrico. *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945–1985)*. Milan: Europapress holding, 2008.
- Frank, Gerd. *Allahs große Söhne. Staatengründer und Reformer*. Frankfurt: Societäts-Verlag, 1990.
- Herrmann, Gerhard. *Der Suez-Kanal*. Leipzig: Wilhelm Goldmann Verlag, 1939.
- Orlow, A.. "Die Suezkrise: Ihre Rolle in der sowjetisch-amerikanischen Konfrontation". U: *Beiträge zur Militärgeschichte 48. Das internationale Krisenjahr 1956. Polen, Ungarn, Suez*, uredili Winfried Heineman i Norbert Wiggershaus, 219–223. München: De Gruyter Oldenbourg, 1999.
- Reda Moharram, Mohammed. "Die Suezkrise 1956. Gründe – Ereignisse – Konsequenzen". U: *Beiträge zur Militärgeschichte, 48. Das internationale Krisenjahr 1956. Polen, Ungarn, Suez*, uredili Winfried Heineman i Norbert Wiggershaus, 197–217. München: De Gruyter Oldenbourg, 1999.
- Shehada, Hazem. *Die Suezkrise von 1956 unter besonderer Berücksichtigung der ägyptischen Darstellung*. Saarbrücken-Scheidt: Dadder, 1992.
- Varble, Derek. *The Suez crisis (Essential Histories)*. Oxford: Osprey, 2003.

XX. Mrežni izvori

- "Suez Canal Zone", National Army Museum, pristupljeno 13. srpnja 2023., [Suez Canal Zone | National Army Museum \(nam.ac.uk\)](https://www.nam.ac.uk/collections/suez-canal-zone).
- "Suez Crisis", National Army Museum, pristupljeno 13. srpnja 2023., [Suez Crisis | National Army Museum \(nam.ac.uk\)](https://www.nam.ac.uk/collections/suez-crisis).

- "Canal History", Suez Canal Authority, pristupljeno 13. srpnja 2023., [SCA - Canal History \(suezcanal.gov.eg\)](https://www.suezcanal.gov.eg/).
- "Sueski kanal", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 29. lipnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.
- Schleicher, Gerhard. "Die Suezkrise 1956". *historia.scribere 4* (2012), 113–134, [http://historia.scribere.at], pristupljeno 29. lipnja 2023.
- "Egipat", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 13. srpnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17157>.
- "Dekolonijalizacija", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 30. lipnja 2023., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14300>.
- "Suez Canal", *Encyclopedia Britannica*, pristupljeno 14. kolovoza 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.
- "Anglo-Egyptian Treaty", *Encyclopedia Britannica*, pristupljeno 14. kolovoza 2023., <https://www.britannica.com/event/Anglo-Egyptian-Treaty>.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja FRANKO BÖHM, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce POVIJESTI I NJEMAČKOG JEZIKA, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 22. RUJNA 2023.

Potpis F. Böhm

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: FRANKO BÖHM

Naslov rada: SVEŠKA KRIZA

Znanstveno područje i polje: POVIJEST,

Vrsta rada: ZAVRŠNI

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
EDI MILOŠ, DR. SC., IZV. PROF.

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

IVAN MATIJEVIĆ, DR. SC., IZV. PROF.

EDI MILOŠ, DR. SC., IZV. PROF.

ZVONIMIR FORKER, ASISTENT

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 22. RUJNA 2023.

Potpis studenta/studentice: F. Böhm

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.